

Elva Filatelist

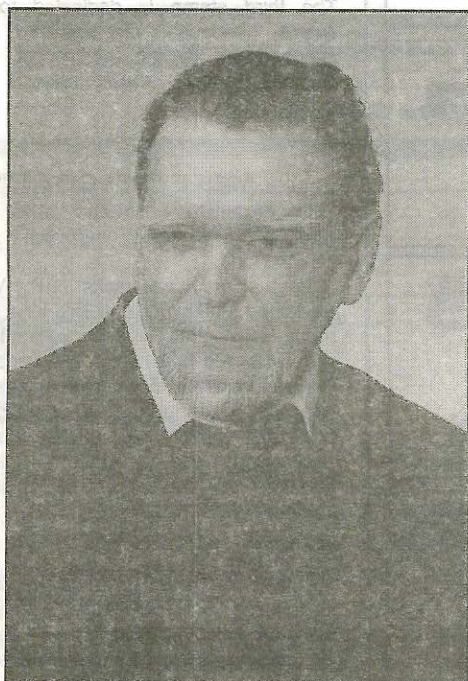
Elva Filatelistide Seltsi infoleht

1996. AASTA

MAIKUU

Nr. 3(25)

MEIE JUUBILAR

8. juunil saab 65-aastaseks Elva Filatelistide Seltsi asutaja, infoleht "Elva Filatelist" toimetaja - Gunnar Kirs.

Juubilari õnnitleb
Elva Filatelistide Selts.

Käibel Eesti esimene
olümpiamargiplokk

Esimene päev: 25.04.1996.a.
Nominaal: 10,00. Trükk: ofset
Ploki, FDC nr. 4. ja templi
kujundas Riho Luuse.
Trükiarv (700 000)
Trükikoda: Vaba Maa.
(108-03-1996)

Nimetatud margiplokk on
välja lastud kaasaegsete
olümpiamängude 100. aasta-
päeva ja Atlantas toimuvate
XXVI suvemängude tähis-
tamiseks.

Margiplokil on kolm marki.
Ploki vasakpoolsel, 2,50-
kroonisel margil on kujutatud

1896.a. Ateenas peetud esi-
meste kaasaegsete olümpia-
mängude medalit. Keskmisel,
3,50-kroonisel margil on
kujutatud Eesti esimest olümpia-
viitjat (Antwerpen, 1920)
ja Pariisi 1924.a. olümpiamän-
gude hõbemedalimeest tõst-
mises Alfred Neulandi ja
parempoolsel, 4,00-kroonisel,
Atlanta olümpiamängudele
pühendatud margil on
kujutatud jalrattur, sest jalg-
rattasport on olnud Eestile
viimaste olümpiamängude
edukamaid alasid. EPM

TÄNASES LEHES

Uutest postmarkidest - ilmus esimene
Eesti olümpiamargiplokk ja muud.

Eesti Post "selgitab" miks mõnikord
kirjad liiguvad aeglaselt.

Eesti Posti 1995.a. esimese päeva
templid ja ümbrikud.

Kunda Tsemenditehase võlatähikud -
rahad või mitte?

Veelkord Eesti esimesest lennuposti-
margist.

Tartus tabati kirjakratt.

"PÄRNU KEVAD'96"

26. MAIL 1996.A.

Traditsiooniline kogu-
jate kokkutulek "PÄRNU
KEVAD'96" toimub 26.
mail 1996.a. kell 9.00-
14.00 Pärnu Vanalinna
koolis Nikolai tän. 26
Laudade ettetellimisest
teatada Pärnu Filateli-
stide Seltsile hiljemalt
19. maiks 1996.a.

Pärnu Filatelistide Selts

"ESTONIA-VI"

KURESSAARES

6. ja 7. JUULIL 1996.a.

Filateeliaklubi "ESTO-
NIA" kuues näitus ja
kogujate kokkutulek toi-
mub käesoleval aastal

6. ja 7. juulil.

KURESSAARES,
SAAREMAAL

Lähemalt lugege lk. 8.

HIIUMAA RAHVARÕIVAD HIIUMAA FOLK COSTUMES 26. märts 1996.a.

Emmaste - M106

Reigi - M107

Nominaal: 2,50

Trükk: ofset

Poogen: 10 x 5

Perforatsioon: 14 : 14

Kujund: Mari Kaarma

Trükkikoda: Vaba Maa

Trükiarv: (1 000 000)

Hiumaa asustus kujunes peamiselt alles selle aastatuhande jooksul sinna tulnud või toodud saarlastest, rootslastest, põhja-eestlastest jt. Nendega on hiidlastel ühisjooni ka rõivastuses. Hoopis kauem kui mujal Eestis säilisid siin mõned varem laiemalt levinud rõivaelemendid, nagu hiiu naiste tore vaskvöö, mille küljes rippusid vasksed ketid, nõelakoda ja tupes nuga. Kogu Hiumaal oli levinud ka omapärane peakaunistus: patsidesse põimitud kalevist palmik.

EMMASTE rahvarõivaid kujutaval margil on pruut koos emaga. Pruudil on peas lai klaaspärlite ja hulga siidlin-tidega kaunistatud võrupärg ning seljas Hiumaal eriti armastatud punasepõhjaline triibuline seelik. Pruudi ema kannab vanematüübilist laikuube ning musta seelikut ja peas iseäralikku pealinikut. Hiiu põlledel oli sageli allääres valgest või värvilisest riidest volang.

REIGI rahvarõivad margil on XIX saj. lõpupoolest. Istuval noorikul on peas kõrge tanu ja juuksepatsidesse punutud punane palmik, mille otsad on kaunistatud kardpaela ja liitritega. Neil on leinaaegne must palmik ning uueaegsed pitsidega kaunistatud käised.

26. märtsil 1996.a. oli kasutusel kaks erineva joonisega esimese päeva templit: üks Tallinnas ja teine Kär-dlas ning esimese päeva ümbrik nr. 3. Kõik kujundas Mari Kaarma

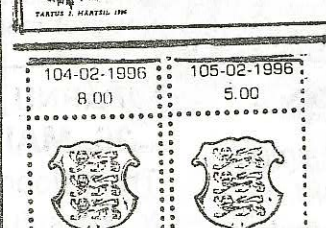
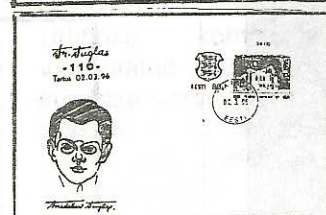
Estonian folk costumes as they are known today were worn in the 19th, in some places even in the 20th century. Some features of the costumes, however, go back to a very distant past. Today folk costumes are worn by many people to song and folklore festivals, by some woman on other festive occasions. On the islands folk costumes persisted long and possessed a lot of differences as compared with those worn on the mainland.

The folk costumes of the islanders of Hiumaa, settled by people from Saaremaa, the mainland and Sweden early in this millennium, retain features from all those areas.

The folk costumes of EMMASTE have been pictured as worn by a bride and her mother. The bride is wearing a special chaplet and a red - striped skirt, while the mother's dress of a somewhat older type is mostly black.

The folk costumes of REIGI in the stamp are from late 19th century. The sitting young married woman wears a high headdress with a festive pleat. The girl beside her is dressed in mourning, with a black pleat and lace sleeves. The latter are of a quite recent origin.

KOHALIKE KÕRVALTEMLITEGA ÜMBRIKUD

TÄIENDAV VÄLJALASE STANDARDMARKE

Veebruari- ja märtsikuul 1996.a. lasi Eesti Postmark käibele täiendava partii 50-sendiseid ja 80-sendiseid standardmarke. Eelmistest erinevad nad uue nurganumbri ja heledama värvitooni poolest. Uurige ka erinevate partiide liikikülg!

26th Olympic Summer Games April 25, 1996

The souvenir sheet is dedicated to the 26th Olympic Summer Games in Atlanta and the centenary of the Olympic movement in the modern era. The first stamp in the souvenir sheet pictures the gold medal of the 1st Olympic Games of the modern era.

The middle stamp represents the weightlifter Alfred Neuland, the first athlete to win an Olympic gold medal for independent Estonia, at the Antwerp Games in 1920. Neuland, who introduced several novelties into the weightlifting sport, such as the snatch grip, the squat technique and the lock grip, is shown upholding the honour of Estonian sports.

The third stamp is dedicated to cycling events, because of Estonian athletes' success in cycling at recent Olympic Summer Games. Estonian Stamp

MEILE "SELGITATI"

"Elva Filatelist" registreeris kahes eelmises numbris rekorditena äärmiselt aeglaselt liikunud kirju.

Toimetuse sai vastuseks EP Välisposti osakonna juhataja Ülle Kukk'e kirja, milles ta muuseas selgitab: "Kirjade kulgemise kiirus sõltub tasutud postimaksu suuruselt, millele vastavalt saadeti töödeldakse ja edastatakse kas maa- või lennutranspordiga. Kulgemine ei pea alati ühesugune olema. Lennuposti saadetakse edasi tavaliselt iga päev, maaposti aga teatud perioodi kaupa - 2-3 korda nädalas. Seetõttu on maatranspordiga saadetava posti kulgemisaeg pikem lennupostist.

Iga maa postiaadministratsioon koostab posti sihtusplaani transpordi liikumise ja majanduslike võimaluste järgi. Loomulikult lähtutakse kulgemise kiiruse vajadusest, kuid arvestatakse ka veotariife. Iga maa kontrollib ja vastutab kulgemise eest oma territooriumil. Meie sihtusplaanide kohaselt peab meie lennupost Kanadasse jõudma maksimaalselt 7 päevaga. 45 päeva on tõesti lubamatult pikk aeg. Kahjuks ei saa Eesti postiaadministratsioon võtta endale vastutust postisaadetiste aeglase kulgemise eest teise administratsiooni valduses.

Kuna rahvusvahelised postisaadetised läbivad oma teel mitmete riikide postiasutusi, on ilma eelneva kontrollimiseta täiesti õigustamatu süüdistada üht või teist administratsiooni." (...)

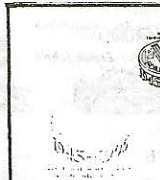
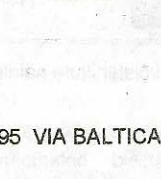
"Oma vabariigis olerne võtnud tarvitusele rida meetmeid postisaadetiste turvalisuse tagamiseks ja saavutanud ka tulemusi". (...)

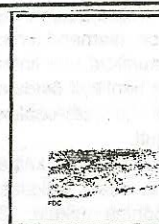
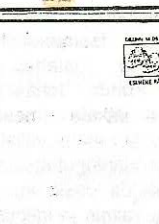
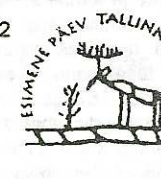
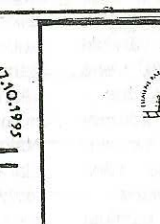
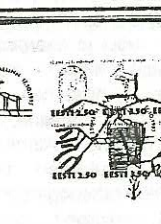
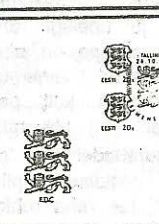
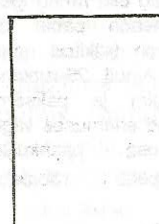
Enne seda, 13.02.1996.a. teatas Tartu Postkontori tegevjuht J. Ojaste ettepanekule - hakata Eestisse saabunud kirju tembeidama saabumispäeva kalendertemplitga Tallinna postitööluskeskuses - EP tootmisdirektor, Helju Ots, muuseas: "Kirju tembeidatakse lähte- ja sihtkoha postitegevõtete, transiitettevõtte tembeidamine pole kohustuslik".

Toimetuse leiab, et keeldumine kirju tembeidada Eestisse saabumisel on Eesti Postile väga mugav viis kirjade aeglase kulgemise eest vastutusest vabanemiseks.

"Elva Filatelist" toimetaja

RE "EESTI POST" 1995.a. ESIMENE PÄEVA TEMPLID JA ÜMBRIKUD

1995-1	 	1995-1
26.01.1995 MATSALU LOODUSKAITSEALA		
1995-2	 	
28.02.1995 FAO - 50		
1995-3	 	1995-3
30.03.1995 MUHU RAHVARÖIVAD		
1995-4	 	
30.04.1995 VIA BALTICA		
1995-5	 	
30.04.1995 VIA BALTICA		
1995-6	 	
04.05.1995 EUROPA		
1995-7	 	
01.06.1995 ÜRO 50		

1995-8	 	
05.07.1995 PAKRI TULETORN		
1995-9	 	
29.08.1995 HOIA EESTI MERD		
1995-10	 	
14.08.1995 TEATER "VANEMUINE" 125		
1995-11	 	
20.09.1995 100 A. LOUIS PASTEURI SÜNNIST		
1995-12	 	
17.10.1995 SOOME-UGRI HÖIMUD		
1995 - numbrite	 	
26.10.1995 STANDARDMARGID		
1995-13	 	
01.11.1995 A.KUNILEID 1845-1875		
1995-14	 	
15.11.1995 JÕULUMARGID EESTI KIRIKUD		

HINDRIK HIEMÄE

"PORT-KUNDA" MIS NEED ON ?

Paberrahade kogujad muidugi teavad, et need on tsemenditehase "Port-Kunda" võlatähtikud ehk lihtsalt Kunda rahad. Aga harilikult öeldakse "Port - Kunda" ja asjaosalised teavad millest on jutt.

Need võlatähtikud tulid käibe 1941. aastal kohe peale sakslaste jõudmist Eesti põhjarannikule. 20. augustil olid Kunda rahad trükitud, käsitsi tembeldatud, allkirjadega varustatud ja tsemenditehases käibesse lubatud. Igatahes raha pärast võis Kunda tehase oma tootmisteguvust jätkata. Imestamapandav on Kunda rahade väljatuleku kiirus. Otsene lahingutegevus oli vast kandunud ida poole kui need rahad olid juba valmis ja käigus just nagu oleksid lahkuvad venelased sakslaste jaoks rahad valmis teinud.

Kujunduselt on Kunda rahad lihtsad, kõik nominaalid ühesuguse kujundusega. Tekst on rahadel mõlemal pool saksa ja eesti keeles. Kujundusele annab ilmekust raha ülaosa keskel asuv haraliste sarvedega põdrapea - tsemenditehase embleem.

Välja anti 1941. a. 1-, 3-, 5-, 10- ja 25-rublaled kupüürid. Rahad hiku nimetus - rubla ja enamasti värvidki olid traditsioonilised - nagu Vene tsaaririigis ja hilisemas N. Liidus - kolmerublane roheline, kümnerublane punane. Ainult karminpunased viierublaled pole värvi poolest Vene rahadega sarnased.

Mõned huvilised on kahtlust avaldanud - kas Kunda rahad on ikka otseses mõttes rahad? Miks niisugune nimetus - "võlatähtik"? Tegelikult pole ju ühelegi rahale peale kirjutatud, et see on nimelt raha. (Välja arvatud Vanemuise naljarahad. Neile oli küll peale märgitud, et see "om üts raha". Samuti oli mängurahadel tekst "play money".) Ega pealdised "pilet", "märk" või "täht" tee raha rohkem rahaks. Ikka otstarve on määrav ja Kunda tehase rahadele on peale kirjutatud et neid kasutatakse "täievärtuselise maksuvahendina igasuguste maksimiste puhul ühevärtuseliselt NSVL-u rublatähtikutega". Seega oli ka kurss ära määratud. Üks Saksa ida-ala mark võrdus 10 Nõukogude rublaga. Seega oli Kunda rubla väärtus 1/10 Saksa marka ja nad olid rahad igas mõttes, ainult nende paber oli viletsavõitu. Nad on trükitud nagu pakkimispaaberile. Ainult 25-rublane on veidi plingim ja paksem. Seepärast ongi nad enamuses väga kalunud ja osa paarikuise käibeleolekuga päris räbalaks muutunud.

1941. aasta Kunda rahade numeratsiooni pikaajalise jälgimise tulemusena võib teha järeldusi nende väljalaske arvu üle. 1-rubla-seid on ette tulnud järjekorranumbritega vahemikus 7-1495, 3-rublaled 7-1498, 5-rublaled 13-1489, 10-rublaled 9-736 ja 25-rublaled 7-1993. Seega on ilmne, et ühe-, kolme- ja viierublaled oli käigus 1500 tükki, kümnerublaled 750 ja 25-rublaled 2000 tk.

Kõigil rahadel on esiküljel tsemendivabriku valitsuse kolme liikme ja kassieri allkirjad ja tagaküljel vabriku tempel. Rahade tagaküljel võib lugeda, et "võlatähtik on kehtiv kuni 1. oktoobrini 1941, kuid tsemendivabriku valitsus võib ta kehtivuse pikendada kuni 1. jaanuarini 1942. Igakordset pikendust ühe kuu võrra kinnitab tsemendivabriku laekur oma allkirja ja vabriku templiga."

Suurem osa Kunda rahadest on pikendatud 1. novembrini, kuid ilmselt käisid ka pikendamata eksemplarid selle ajani juhuslikult edasi. Olen kohanud ühte üherublalet ja ühte 25-rublalet allkirjade ja templiga eksemplari, mis suure kulumise järgi otsustades on samuti ringluses olnud. Siinjuures väärub tähelepanu, et selle 1-rubla number on 1676 ja 25-rubla 4869. Näib, et Kunda rahad olid trükitud ja planeeritud käiku anda enamgi, kuid tõenäoliselt jõuti Saksa okupatsiooni rahastusteem selle paari kuuga nii korda seada, et puudus vajadus kohalikku raha kauem kasutada. Ilmselt ei lastud käibele kõiki tähikuid üheaegselt, vaid neid tembeldati ja varustati allkirjadega vastavalt vajadusele, seetõttu kohtab erinevaid allkirjade kombinatsioone:

1-rublaled nr. 1-500 Roonemaa, Bogojavlenski, Vasepuru.
nr. 501-1000 Püssi, Bogojavlenski, Vasepuru
nr. 1001-1500 Püssi, Sprenk, Vasepuru

3-rublaled nr. 1-500 Roonemaa, Bogojavlenski, Vasepuru
nr. 501-1500 Püssi, Sprenk, Vasepuru.

5-rublaled nr. 1-500 Roonemaa, Bogojavlenski, Vasepuru.

nr. 501-850 Püssi, Sprenk, Vasepuru
nr. 851-1000 Püssi, Bogojavlenski, Vasepuru
nr. 1001-1500 Püssi, Sprenk, Vasepuru

10-rublaled nr. 1-500 Roonemaa, Bogojavlenski, Vasepuru
nr. 501-750 Püssi, Sprenk, Vasepuru

Allkirjadeta Tsemendivabrik "PORT-KUNDA" võlatähtik

Bogojavlenski pooliku allkirjaga võlatähtik

Tsemendivabrik "PORT-KUNDA" võlatähtikute näidised

25-rublaled nr. 1-500 Roonemaa, Bogojavlenski, Vasepuru,
nr. 501-1000 Püssi, Bogojavlenski, Vasepuru
nr. 1001-1500 Püssi, Sprenk, Vasepuru
nr. 1501-2000 Püssi, Bogojavlenski, Vasepuru.

Pikendused on teinud laekur H. Kärt oma allkirja ja templiga "A/S Tsemendivabrik "PORT-KUNDA"". Pikendatud 10-rublaled olen kohanud ainult nr. 324-ni. Peaaegu kõik Püssi, Sprenk ja Vasepuru allkirjadega variandid olid pikendamata, tuliuued ja millegipärast ei ole neid ringlusesse lastud. Huvipakkuv on üks raha Bogojavlenski pooliku allkirjaga: "S. Bo". Oli

ikkagi sõja aeg ja ette võis tulla igasuguseid ootamatuseid - vaevalt, et tint nii järsku otsa sai.

Kunda rahad käisid ka Ubja põlevkivikaevanduses. Mõned eksemplarid on pikendatud sealse laekuri T. Waltoni allkirjaga ja templiga "UBJA Põlevkivi Kaevandus". Olen näinud sealseid 1-rublaled ja 3-rublaled ning ka 25-rublaled, kuid viimased on pikendatud ainult laekuri allkirjaga - ilma Ubja templiga. Laekur T. Walton on allkirja kirjutanud nii saksa- kui ka eestikeelse teksti alla ja keskel asub kaevanduse templi jäljend. Laekur H. Kärt on peaaegu kõik allkirjad kirjutanud ainult eestikeelse teksti alla.

Järg lk. 5.

"PORT KUNDAD" - MIS NEED ON? Algus lk. 4.

Eespoolkirjeldatud Kunda rahad jõudsid kollektsoonäride hulgas ringlusesse 60-nendate aastate algusest alates põhiliselt staazika Rakvere kollektsoonäri Rudolf Paliku kaudu.

Rudolf Palik oli sajandi alguses Moskvasse läinud, 1920.a. Komparteisse astunud. Võttis osa Kodusõjast ja Isamaasõjast. Tegutses enne sõda põhiliselt Murmanski oblastis sideülemana, siis rajooni täitevkomitee sekretärina, osakonnajuhatajana. Sõja ajal tagala voori ülemana. Vahetult peale sõda töötas ta Rakvere maakonna ja hiljem rajooni täitevkomitees.

Kui ma peale kooli Virumaal metsaülemana töötasin, siis oli mul R.Palikuga kohtumisi väga sageli küll Rakvere klubis, küll tema pool kodus. Ta näitas mulle mõningaid Kunda rahasid ja küsis nagu paljud teisedki: "Kas need ikka on rahad?" Mina ei olnud neid varem näinud. Uurisin ühelt ja teiselt poolt ning ütlesin, et miks nad rahad ei ole, näe, pealegi kirjutatud - et täieväärne maksuvahend - raha ikka, ehkki kodukootud.

Veidi hiljem juba nägingi R.Palikut klubis Kunda võlatähtkuid "kodurahadena" pakkumas. See nimetus jäigi neile külge. Mida rohkem ta neid liikvele lasi, seda enam nad mind huvitama hakkasid. Ostsin, vahetasin ja kogusin neid kokku nii palju kui sain ja hakkasin neid sorteerima ning süstematiseerima. R.Palik aga avaldas mulle ka nende saamisloo.

Vahetult peale sõda oli ta koos julgeolekutöötajaga üle võtnud Kunda tsemendivabriku arhiivi. Osa pabereid jäi tehasesse, osa saadeti riiklikku arhiivi ja osa läks lihtsalt tulle. Muu seas oli üks suur kast täis mingeid lipikuid ja julgeolekutöötaja kutsus R.Paliku juurde: "Rudolf Jurjevitš, tule vaata mis need on - rahad või?" Ka R.Palik ei olnud neid enne näinud, kuid välja lõi koguja instink ja ta küsis igast sordist 500 ilusamat eksemplari endale. Selle eest pidi välja tegema pudeli veini. Kodus aga hakkas tal sõda kripeldama, et ajavad ülejäanud ahju. Ostis veel ühe veini ja läks tagasi ning selle eest tõi ära kõik ülejäanud koos kastiga.

Umbes 1970.a. jõudsin nii kaugele, et R.Palik usaldas näidata mulle uurimiseks kõik temal olemasolevad "Port-Kunda" võlatähtkud. Siis oli tal neid veel umbes 60-70% alles. Võin julgelt öelda, et olen käes hoidnud üle poole Kunda rahadest (ca 3000 tk). R.Palik müüs sel ajal komplektis 1,35,25 rublase kokku 12 rbl. eest. 10-rublane maksis juba siis palju rohkem. Käesoleval ajal on sellise komplekti vahetushinnaks 250.- kr. 10-rublastel on jäänud väga haruldasteks ja neist küsitakse Tartu antiigiaris 120-150 kr. tükk.

Umbes aasta tagasi oli Tallinnas kollektsoonäride kokkutulekul. Rääkisime ühe paberraha kogujaga Kunda rahadest ja mul oli paar sellist ka laual. Seal läks mööda üks küaline, kes kuulas meie juttu ja ütles, et tema tundis laekur H.Kärti. Küsisin, kas ta o i i mees või naine. Tema vastas, et mees ja ta on praegugi elus ja täitsa kõbus veel. Palusin tal veidi oodata, et siis juttu jätkata, kuid kui lõpetasin eelneva jutu, oli see mees kadunud ja teda ma enam ei leidnud. Lootsin juba, et saan kohtuda isiklikult Kunda rahade tegijaga - elava entsüklopeediaga, aga ei.

Oleksin õnnelik, kui keegi selle loo lugejatest saaks mind kokku viia vanahärra H.Kärdiga. Samuti olen väga huvitatud ka kõigist muudest täiendavatest andmetest Kunda rahade kohta.

Veel niipalju, et juba Esimese Maailmasõja ajal käisid Kunda Tsemendivabrikus oma rahad, mis lasti välja 1918.a. veebruarikuu viimasel päeval. Siis oli meie riik alles nelja päevane. Kahtlemata on need esimesed Eesti Vabariigi ajal välja antud rahad. Siis lasti välja 50-kopikane, 1- ja 3-rublane. Need olid kõik ühepoolsed, venekeelse tekstiga "krediidi boonid". Teisel poolel oli ainult vabriku venekeelne tempel kuusnurgaga keskel. Need trükiti samuti väga kehvale berile ja säilinud on neid ääretult vähe. Olen käes hoidnud ainult ühel korral 1-rublast, paaril korral 50-kopikalist ja ühel korral 3-rublast. Viimase ostis hiljuti Elva Filatelistide Seltsi liige Agu Kõrv ja andis kopeerida avaldamiseks lehes. 1918.a. Kunda rahade väljalaske arv oli küllaltki suur - vähemalt 4000 või enam. Ei oska kuidagi seletada, miks neid rahasid nüüd nii vähe liikvel on. Kunda lähedal Siberi külas leidsin 89 aastase Teele Tisleri, kes veel mäletas neid esimesi Kunda vabriku rahasid. Ta kirjutas muuhulgas, et nende eest sai toiduaineid osta ainult ühistu poest - mujal need ei kehtinud.

Vestluse lõpetuseks Kunda rahadest lisan ka ühe tõestisündinud lõbusama looke. Kord üks vene mees, nagu paljud teisedki kogujad, kahtles - kas Port Kunda võlatähtkud on ikka need "pärisrahad". Näitasin talle kõige parema Eesti kodurahade tundja Heino Rossi raamatu "Lokaal-, Privat- und Notgelder in Estland" (1944). Mees võttis korra raamatu kätte, vaatas peale ja ütles tõsise häälega:

"Ma arvasin kohe, et eks need Kunda rahad ikka ühed lokaali või lõbumaja rahad ole, aga õiged rahad nad küll ei ole."

Nagu kogu eespoolkirjutatud võime järeldada - on küll õ i g e d r a h a d . Need on 1870.a. rajatud Tsemendivabrik "PORT-KUNDA" kodurahad.

Käesoleva loo autor Hindrik Hiimäe on Tartu Filatelistide Seltsi liige, Tartu Kogujate Seltsi esimees.

UBJA Põlevkivikaevanduses kasutatud Kunda Tsemendivabriku võlatähtiku näidis

Tsemendivabrik "PORT-KUNDA" 1918.a. kodurahad.

Eesti Postimuuseumi töötajad tutvumas Rootsi Postimuuseumiga.

19.-22. veebruarini oli Postimuuseumi peavarahoidjal pr. Ester Põderil ning juhatajal pr. Aive Küngil võimalus viibida tutvumis- ja õppekäigul Stockholmi Postimuuseumis, mis on asutatud 1906.a. Ta on suurim ja vanim Põhjamaades. Siin on maailma täiuslikum filatelistliku kirjanduse kogumik. Samuti postmargi jm. kogud. Käik oli väga asjalik ja andis meile palju kogemusi oma töö korraldamiseks Eesti Postimuuseumis.

Aive Küng

RAINER AHONIUS POSTILENNUD TALLINN-HELSINGI TALVEL 1920

Kokkuvõttes saame talvel 1920 toimunud postilendude kohta järgmised andmed

TALLINNAST HELSINGI	HELSINGIST TALLINNA
7. veebr. 3 eesti lennukit.....	1 eesti lennuk.....
11. veebr.	2 eesti ja 1 soome len.....
12. veebr.	1 soome lennuk.....
16. veebr. 1 soome lennuk.....	1 soome lennuk.....
20. veebr. 1 soome lennuk.....	2 eesti ja 1 soome len.....
21. veebr. 2 eesti lennukit.....	2 eesti lennuk.....
22. veebr. 1 soome lennuk.....	2 soome lennukit.....
23. veebr.	1 soome lennuk.....
26. veebr.	2 eesti lennukit.....
1. märtsil 2 eesti ja 3 soome.....	2 eesti lennukit.....
2. " 1 eesti ja 1 soome.....	1 eesti ja 1 soome len.....
3. "	1 soome lennuk.....
5. " 1 eesti ja 1 soome.....	1 eesti ja 1 soome len.....
9. " 1 soome lennuk.....	1 soome lennuk.....
10. " 1 soome lennuk.....	2 eesti lennukit.....
15. " 2 eesti lennukit.....	

Algus "Elva Filatelistis" nr. 2(24)

Maailma rahvusvahelistes kataloogides ja suurepärase Villem Eichenhali EESTI SPETSIAAL-KATALOOGIS on lennupostmargi ilmumise päevana näidatud 13. märts (ka Micheli kataloogis - toim. märkus). Kas see ei ole eksitus? Lisan siia juurde foto oma lennuposti ümbrikust, millel tol ajal Tallinnas juba 12. märtsil õhupostmark kustutatud on. See mark on üks päev varem kustutatud ja tõendiks, et margid ilmusid 12. märtsil 1920.a. E.F.Seltsi liige ja eesti õhuposti ajaloo uurija Peeter Juurik arvab mulle saadetud kirjas koguni, et see lennupostmark võis koguni varem, võimalik, et 11. märtsil ilmuda. Vaadates lähemalt neid kuupäevi, mil enne 15. märtsi lennati, näeme, et viimane lend oli 10. märtsil. Ka siin näeme, et lennupostiga saadi kirju saata ainult 15. märtsil. Postisaadetised koondati Tallinna postkontoris, kus need tembeldati ja oodati, kuni ilmastik lubas postilende teha. Tõeliselt lennanud õhuposti saadetised võivad ainult 11. ehk 12. märtsi Tallinna templit kanda.

Soomes ei antud lennuposti jaoks mingisuguseid määrausi. Ka ei nõutud lennuposti saadetistelt mingisugust erimaksu. Arvatavasti oli see tingitud sellest, et postiamet ei teadnud seda, millised kirjad lähevad lennuteel või millised mitte. Kui kirjadel lennuposti jaoks mõned märkused on tehtud, siis on need tehtud saatja poolt eraviisiliselt. Isiklikult ma ei ole samaseid kirju näinud.

On kahetsusväärne, et Soome lennuposti jaoks siin mingisuguseid ametlikke tunnuseid ei kasutanud. Lennupostiga saadetud kirju võiks ainult saate ja Tallinnasse saabumise kuupäevade templite järele kindlaks teha, sest ajavahemikul 11. veebruarist kuni 15. märtsini saadeti Soomest post Eestisse lennupostiga. Kahjuks on aga neid vanu kirju nüüd raske leida.

Püüdsin siin 1920.a. Eesti-Soomes postilende selgitada ja see ei olnud arusaadavalt kerge. Vaatamata mõningatele puudustele julgen oma resultate tuua nõudlikke ja lugupeetavatele eesti filatelistidele, lootes, et mõnigi uurija saab parandusi ja täiendusi avaldama ja tänan nende eest ette.

(Aastaraamatust "Eesti Filatelist" nr. 9 lk. 3-9. August 1963. New York, N.Y.)

PEETER JUURIK EESTI LENNUPOSTIMARKIDEST

Soomes filatelist Rainer Ahonius'e artikliga ühes "Eesti Filatelistis" ilmus nagu tema teema jätkuks Peeter Juuriku artikkel "EESTI LENUPOSTIMARGID RAHVUSVAHELISEL UURIMISEL".

Refereerime seda artiklit, kus Peeter Juurik kirjutas, et tolleaegse välismaise kirjanduse andmeil olid Eesti esimesed lennuposti margid rahvusvahelises filateliias "vaeslapse" osas. Kahtlemata on selle põhjuseks suur hulk võltsmarke, jätkas ta. Paljud kogujad ei hooli neist kui kahtlastest markidest. Kahjuks puudus Eestis kuni 1936. aastani seadus, mille alusel oleks saanud käibelt kõrvaldatud postmarkide võltsijaid vastutusele võtta. Kui 15. apr. 1928 meie esimesed lennupostimargid käibelt kõrvaldati, algas peagi nende massiline võltsimine.

Üheks suuremaks lennumarkide võltsijaks oli H. Kulli nimeline isik Tallinnas, kes juba 1930.a. algul algas võltsitud ületrükkiga lennupostmarke välismaale saatma. Vale ületrükk oli tehtud õigetele markidele. H. Kull sai oma tasu Saksamaa kohtult, kui ta 1935.a. Saksa piiril Tilsitis suurema valemargide pakiga tabati ja kohtu alla anti. Saksa kohus mõistis talle mitu aastat vanglakaristust. Peale selle saadeti teiste võltsijate poolt välismaa turule mitmeid tüüpe võltsinguid, milliseid edukalt levitati kui uue riigi uudismärke. Sarnane võltsimarkide levitamine kestis kuni 1936.a., kuni Eestis rakendati vastav seadus. Teiseks põhjuseks on ka väga puudulik ja tihti üksteisele vastukäiv informatsioon meie lennumarkide, eriti aga võltsimarkide kohta rahvusvahelises filatelistlikus kirjanduses.

Tegelikult aga on meie lennupostmarkidel filateliias küllaltki auväärne koht. Nimelt meie esimene 1920/ lennupostmark on maailmas kolmas erimark lennuposti jaoks. Esimene ilmus USA-s 1918 ja järgmine Saksamaal 1919.a. Teistes maades kasutati lennupostiks harilikke käibelolevaid marke vastava ületrükkiga. Peale selle on Eesti lennupostmark nr. 1 esimene kolmenurgeline postmark maailma lennupostimarkide ajaloos.

Arvestades meie lennumargi filatel. tähtsusega, mitmed välismaa lennumarkide innukamad kogujad alustasid nende uurimist ja nende kohta õigete andmete kogumist.

Nagu teame, oli esimeseks autoriteetseks allikaks meie markide kohta dr. W. Schönherr poolt toimetatud saksakeelne "KOHLE BRIEFMARKEN HANDBUCH". Selle raamatu osalise tõlkimisega ja omapoolsete andmetega tõi 1931.a. Briti filatelist McDonald pikema kirjutise meie lennupostmarkide üle ja seda loetakse ingliskeelsetes maades autoriteetseks. Kuna siiski paljud küsimused jäid selgitamata, hakkasid Briti filatelistid McDonald, Solomon ja Goodkind /Collectors Club in New York/ kollektiivseks meie lennumarkide kohta andmeid koguma. Ka neil jäi palju selgitamata, kuid suuremaks leutiseks oli neil, nagu Goodkind "The Aero Philatelist News" 1. dets. 1950 kirjutas, et on leitud tegelikult lennanud ümbrik hammastatud 10- ja 20-margalise markidega /Scott C7 ja 8/ Tallinna templiga 11. nov. 1923 ja sama päeva Helsingi templiga. Seda ümbrikku tuleb lugeda harulduseks, sest lennuliini kestvus 1923.a. kestis lühikest aega ja lennuühendus Tallinna ja Helsingi vahel lõpetati 20. dets. 1923.

Möödunud aastal (1962.a. - toimetuse märkus) tuli meie õhupostmarkide küsimus avalikkuse ette USA saadik Ekuadoris Clifford H. Adamsi poolt "The Airpost Journal" 1. sept. numbris. C.H. Adams on lugenud kõiki kättesaadavat kirjandust meie l/postmarkide üle, eriti seda, mis on ilmunud 20 aastat tagasi ja varem. Vaatamata sellele esitab ta oma artiklis küsimusi ja palub neile kõigilt õiged vastused, kes Eesti l/postmarkide ajaloost ja võltsingutest midagi teavad.

Et kaitsta Eesti margi au, võtsin õigete andmete kogumise ülesande oma peale, kavatsusega C.H. Adamsile eelnimetatud ajakirjas vastata. Kahjuks ei ole ma seda seni teha suutnud, sest paljudele küsimustele vastavate vastuste saamine on väga raske. Isegi meie l/markide ilmumise aja kaasaegsed filatelistid on meie l/markide küsimusele väga vähe tähelepanu pühendanud. Tānu võõrastele filatelistidele saame meie nende poolt jäänud vastuste andmetest selgitust l/posti ajaloost. Nii on Briti filatelistid lasknud eestlastel kõik Riigi Teatajad läbi uurida, lootes neist õiged teateid saada, kuid ka sellel oli vähe tagajärgi.

Härra P. Juurik toob siin mõned näited sellest, milline viir-varr on meie lennumarkide kohta käivates andmetes. Üheks tähtsamaks küsimuseks on - milline on meie lennumark nr. 1 õige ilmumise kuupäev?

Edasi loe lk. 7.

In memoriam

AARE MARTINSON

2.VII 1930 - 4.III 1996

"Elva Filatelisti" toimetuse

4. märtsil k.a. suri Tartus Tartu Filatelistide Seltsi juhatuse esimees ja "Elva Filatelisti" kaastööline Aare Martinson. Olles pärit Viljandimaa talupidajate perekonnast, tuli ka temal läbi teha rasked Siberiaastad. Hiljem, kodumaal, omandas ehitusinseneri hariduse ja töötas oma erialal veel ka pensionipõlves kuni surmani.

BALTPEX XII TORONTOS

30. ja 31. märtsil 1996.a. toimus Torontos Balti filateelianäitus. Näitusel eksponeeriti 21 kollektsiooni, neist leedukad 4, lätlased 12 ja eestiteemalisi eksponaate 5. Eesti teemat käsitlesid K.Laas, W.Dixon, T.Säägi ja J.Untvell, kusjuures K.Laas sai mõlema esitatud kogu eest kuldmedalid ja T.Säägi pronksmedali. Näituse puhuks oli Kanada post kasutusele võtnud eritempli ja valmistati eriümbrik.

1 V.Eichenthali spetsiaal-kataloogi "Baltia", Kocli käsiraamatu, Wieneri ja Micheli andmeil 13. märts 1920.

2 "Der Baltische Philatelist" nr. 2/3 1920 Harry A.Malmi artikli järele ilmus see 23. märtsil 1920. Nähtavasti on H.A.Malm siin märkinud aja, mil Vabariigi Valitsuse otsusega mark kavandati käibe lesta.

3 "Silombra" /prantsuse/ erikataloogi andmeil 12. veebruar 1920.

4 "Sanabria's Air Post Catalogue" /USA/ 1950 andmeil 28. veebruaril 1920.

5 "Suomen Postimerkkilehti" nr. 2 1920 kirjutab - Eesti esimene 5-margaline lennumark pidi ilmuma 1. märtsil, tuli aga esmakordselt müügile 12. märtsil.

6 Vabariigi Valitsus kinnitas postivalitsuse ettepanekul Tallinna ja Helsingi vahelise lennuühenduse sisseseadmise ja uue lennumargi käibe lesta 23. märtsil 1920. Lennumark oli aga enne otsuse tegemist käibel.

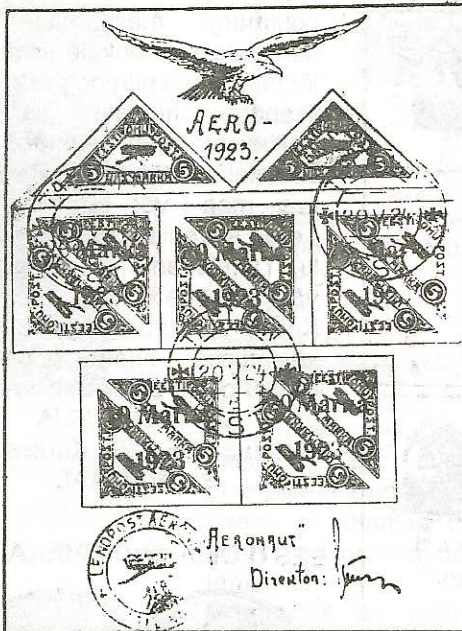
Toimetuse vahemärkus: Vambola Hurda ja Elmar Ojaste toimetatud "ESTONIA PHILATELY & POSTAL HISTORY HANDBOOK CATALOGUE" 1986. andmetel on see kuupäev 13. märts 1920.a. Ilmselt on see ametlikuks tunnistatud tähtpäev - mitte faktiline.

Edasi kirjutab P.Juurik, et filatelistidel on kirjaümbrikke meie lennumargiga nr. 1 mis kannavad Tallinna p/kontori templit 11 ja 12 märts 1920. Järelikult pidid margid olema varem kusagilt saadavad enne 13. märtsit 1920. Kuidas Tallinna postkontor seda aktsepteeris ja marke tembeldas, millised ei olnud ametlikult veel käibe lestad? Need on küsimused, mis viivad meid ja välismaa filatelistide segadusse. /.../

Briti filatelistid oletavad 11. ja 12. märtsil tembeldatud markide kohta, et need võisid p/kontorist ehk trükikojast varem välja "libiseda". E.F.SELTSi liige Gunnar Koppermann oli enne lennumarkide ilmumist külastanud Paalmannide trükikoda. Ta on seal näinud, et margipoognad olnud laiali trükikojas ja kontoris. Tema arvates ei olnud ime, et osa marke trükikojast enne ametlikku ilmumise aega välja toodi ja kirjadel kasutati. Soome filatelist ja meie õhupostmarkide ajaloo uurija Rainer Ahoniuse arvamusel ilmusid margid siiski 12. märtsil 1920. (Vaata tema artiklit)

PEETER JUURIK EESTI LENNUPOSTIMARKIDEST

Algus lk. 6.

Lennuposti võtmarkide osas on filatelistidele samuti palju arusaamatusi olnud. /.../ C.H.Adams jutustab ühest huvitavast juhusest. Ta oli ostnud l/markide mälestuskaarti /Souvenir Card/, millel olla peal seitse lennumarki - nr. 2-8. Kaartil olla peal Tallinna tempel ja Aeronauti direktori allkiri. Ta kahelnud selle originaalsuses ja saatnud kaardi "British Philatelic Association'ile" ekspertiisiks. Seal tulnud kirjalik tõend, et kaart ja margid on õiged ning Aeronauti poolt välja antud. Et veel kontrollida inglaste poolt tehtud ekspertiisi, hankinud ta informatsiooni teistest allikatest. Suurem osa vaatlejatest olla kaardi võtstikuks tunnistanud. Tegelikult on see eestlaste hulgas tuntud jame võtting ja seda müüdi juba 1932.a. Tartus koolipoistele. Selle "mälestuskaarti" ülesvõte on siin äratoodud. Kõik, mis siin kaardil leidub, margid, templid ja kirjad on võtitud. Aeronaut ei ole kunagi marke samasel viisil müünud.

Nagu C.H.Adams oma artiklis märgib, oleks ... ajakirjanduses vaja selgitada kaks olulist küsimust:

1 Eesti lennumarke kasutati lennusaadetistel ainult juurdemaksu lisamarkidena, s.o., et iga saadetis pidi olema enne frankeeritud harilikku markidega, mis vastas p/tariifiile ja sinna juurde kuulusid lennumargid eritariifi järele. Kui kiri oli frankeeritud ainult l/markidega ja vastas saadetise tariifiile, siis võeti seda kui margistamata kirja ja kirja saaja pidi tasuma puuduvate regulaarmarkide hinna.

See on õige. Eesti Post sai vastavalt seadusele sissetulekut regulaarmarkidest, kui need puudusid, ei olnud sissetulekut. Lennumarkidest saadud sissetulekuga kaeti lennukitega veetava postiveo kulud.

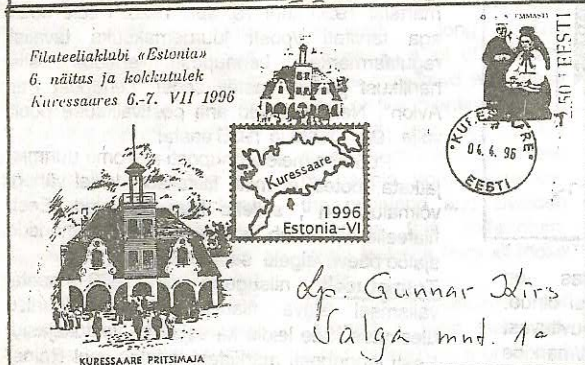
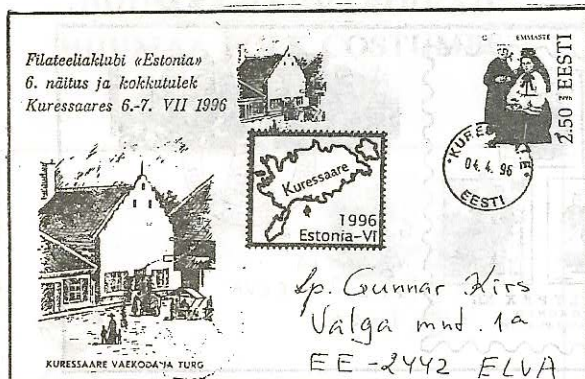
2 Lennumargid olid Eestis kasutusel 13. märtsist 1920 kuni 15. apr. 1928. Peale seda aga tarviti l/posti juurdemaksuks tavalisi regulaarmarke. Lennuposti eraldas siis harilikust postist vastav sedel "Lendpost Par Avion". Neid sedeleid anti postivalitsuse poolt välja 1927, 1928 ja 1935 aastal.

Püüame meie lennuposti ajal oma uurimisi jätkata, lootes, et meie filatelistid, kellel vähegi võimalusi on, selleks kaasa aitavad. Eesti filateelia au nõuab, et meie kord oma markide ajaloo päevavalgele saame tuua.

Toimetusele: niisugune oli 1963. aastal välismaal elava filatelisti Peeter Juuriku üleskutse. See leidis ka asjalikke vastukajasi. Eesti lennuposti markidest kirjutas veel Rainer Ahoniuse, P.G.Gleason, Eo Vaher, Elmar Ojaste ja teised ning need kirjutised on ilmunud "Eesti Filatelisti" veergudel, kuid kahjuks enamuses inglise keeles, mis teeb need artiklid jällegi enamusele meie kodumaa filatelistidest kättesaamatuks. Kui keegi tõlgiks need artiklid eesti keelde, siis oleksime valmis need lehe veergudel avaldamisega tegema kogu eesti filateeliaskonnale kättesaadavaks. Toimetuse.

17. veebruaril 1996.a. suri Cambridges üldtuntud filatelist, meie hea sõber ja tõlk HARALD OSI Avaldame kaastunnet abikaasale. "Elva Filatelist"

SMFS SUVENIIRÜMBRIKUD

"ESTONIA-VI"
KURESSAARES

"ESTONIA-VI" näituse ja kokkuuleku jaoks valmistas Saare Maakonna Filatelistide Selts 5 ümbrikust koosneva komplekti, millel kujutatud Kuressaare tähtsamad hooned. Ümbrike trükitäht roheline. Müüki tulevad kokkutuleku ajal. Samuti suveniirplokki. Esimesel päeval tuleb müüki roheline, teisel päeval sinine plokki. Valmis on ka suveniirtempel. Esimesel päeval templivärv lilla, teisel päeval punane. Ümbrike komplekte on valmistatud 200 ja plokke kumbagi värvi 150 tk. Ümbrik maksab 3.- kr. ja templi saab tasuta peale. Võib ka tellida kojusaatmisega nii Eestisse kui ka välismaale. Hinnaks kujuneb : ümbrik 3.- kr + postmargi maksumus. Kui soovitakse ümbrikule lisaks ka lõigendi suveniirpögnast, siis lisandub hinnale 1.- kr. Tellimisel tuleb teatada, kas soovitakse tähtitult või ilma, kas maa- või lennupostiga. Terve suveniirplokki hind on 5.- kr. Tähelepanu - materjale on vähe - tellige kohe.

Kõigis kokkutulekuga seotud küsimuses tuleb pöörduda SMFS poole aadressil:

VIKTOR NURJA

Kohtu 33 EE-3300 Kuressaare
SAAREMAAL.

EESTI OMA OLÜMPIARAHA

Eesti tellis Soome Rahapajast kaasaegse olümpialiikumise 100-aastapäeva tähistamiseks 100-kroonise hõbedast juubelmündi.

Mündi läbimõõt on 38,61 mm ja kaal 28,28 g. Mündi hõbedasisaldus on 925 promilli.

Mündi esiküljel on maadleja figuur ja teda õnnitlev võidujumalanna. Polreeritud pinnaga mündi on tellitud 10 000 tk. ja normaalviimistlusega 4000 tk. Kunstnikud on Arseni Mölder ja Margus Kadarik.

Hiiu Kogu" nr. 1(29) Refereeris G.Kirs

TARTUS TABATI
KIRJAKRATT

Sellise pealkirjaga artikkel ilmus "Postisarves", kus autor, Ivo Mäggar, kirjutas pikalt ja üksikasjalikult, kuidas Tartu Postkontori 7. sidejaoskonnas tabati posteljon, kes kõrvaldas välismaalt saabunud kirju ja omastas neist valuuta. Kirjade kõrvaldamine toimus juba pikema aja vältel. Kohaliku sidejaoskonna juhataja, Riina Jõgi, nägi palju vaeva, et kirjakratt tabada. Lõpuks ei saadud muidu, kui ta pani Tartu Postkontoris, kirjade sorteerimise ajal, omale kirja kõik välismaalt saabunud Annelinna adresseeritud kirjad, et kontrollida, kuidas need adressaatideni jõuavad. Ja siis avastati, et ka tema poolt kirja pandud kirjadest läks suur osa kaduma. Siinjuures selgus fakt, et kirju ei lähe kunagi kaduma ainult ühe postiljoni tööpiirkonnas ja see just ärataski kahtlust. Edasi selgus, et see oli alati väga abivalmis postiljon, kes aitas posti jaoskonda jõudmisel kirju sorteerida. Ja nii "sorteeriski" ta oma posti hulka teiste postiljonide piirkonda saabunud huvipakuvaid välismaa kirju, millised enam kunagi adressaatideni ei jõudnud. Nii õnnestus Tartu Postkontori töötajate ja politsei abiga 7. sidejaoskonna juhatajal oma jaoskonna kirjakratt tabada. Ta vallandati usalduse kaotuse tõttu ja materjal anti uurimiseks politseisse, kuid kas see oli viimane kirjakrattist postitöötaja?

J.Maata

ELVAS NÄITUS
"VANAD TEATRIPILETID"

L.Hanseni majamuuseumis avati uus näitus. EFS liige Udo Valdner eksponeerib siin oma kogu "Vanad teatripiletid". Need annavad ülevaate Eesti teatri ajaloost. Piletitelt loeme mitte ainult teatri nime, vaid leiame ka andmed esinejate ja esitatud palade kohta. Muuseum avatud kolmapäeval, laupäeval ja pühapäeval kell 11.00-17.00.

G.Kirs

JÄRGMINE "ELVA FILATELIST" ILMUB
JUULIKUUL